

Universiteit van Nijmegen kan inzien, evenals in recentere geschriften over het Bosch (bij diezelfde instantie ter inzage), vinden we overigens *De Diest* en niet 'De Dieze'.

Bij 'kanaal' vulde de Bossche hoofdonderwijzer Joseph Leonard van Breen in 1887 *kanaal - kanâle* in op het rondgestuurde enquêteformulier van de Leuvense hoogleraar Willems.

Niets bijzonders, maar zijn verkleinwoord luidt *diezke!* *De Diest* is in Den Bosch algemeen bekend als hét binnenwater, maar dat *dieske* ooit in de betekenis 'kanaaltje' in gebruik was, zullen weinigen weten.

B. van den Eerenbeemt noteert in zijn handgeschreven 'Dialectgrammatica van het Bosch' in 1930 *de kanaal* (Zuid-Willemsvaart) naast *de plein* en *de raam*. Ook hij kent *de Diest*.

De kenaol en *de diest* vinden we eveneens terug in de invullingen van de heren Ebben in deel 9 van de Reeks Nederlandse Dialectatlassen uit 1952, in de betekenis van Zuid-Willemsvaart, respectievelijk Dieze.

Het zou goed zijn als Bossche dicteemakers hun 'voorgangers' raadpleegden...

Dictee

Van het Noordbrabants Genootschap kreeg ik het vererende verzoek op de dertiende dag van de elfde maand, twee dagen na de evenementen waar ik zo'n hekel aan heb, mee te doen aan een Groot Brabants Dictee. De bedoeling was aan de hand van een 'ludieke en lichte dialectproef' met een aantal 'bijzondere Brabanders' - de aanhalingstekens zijn niet van mij - na te gaan of de spellingsregels voor

het Brabantse dialect die door een speciale commissie van deskundigen worden opgesteld, in de praktijk te hanteren zijn. Nog voordat ik de brok had doorgeslikt die mij altijd weer in de keel schiet wanneer ik mij vereerd voel, had ik besloten voor deze eer te bedanken. Dus deze keer eens niet spontaan, leuk meedoen, maar dapper en zelfs een beetje chagrijnig 'nee' zeggen.

Misschien speelt mijn oude provinciale achterdocht mij nog parten, maar in mijn irritatie voelde ik mij ook een beetje verwant met de negertjes die worden opgetrommeld om nog eens voor de blanke toean in hun grasrokjes te dansen. Ik weet wel dat dit schandelijk overdreven is en dat zulke gedachten niet zullen opkomen in de hoofden van onze vermoedelijk randstedelijke culturele leiders, maar ik kon het gevoel niet zo gauw uit mijn hoofd zetten.

De diepere achtergrond waar ik vervolgens plichtsgetrouw naar ga zoeken, is dat ik niet geloof in het bestaan van één Brabants dialect - dat doen alleen buitenlanders - en al helemaal niet in welk dialect dan ook als een schrijftaal. Zelfs in de variant van een Brabants dialect dat ik zeventig jaar geleden in de Kuil in Udenhout leerde, een nestje van een stuk of vijf boerderijen, hoorde ik bijvoorbeeld voor 'derde', behalve deze min of meer gewone vorm ook nog 'driede', 'darde' en 'dorde', naargelang herkomst en leeftijd van de sprekers. Die afwijkende vormen hadden in elk geval dit gemeen dat zij nooit werden geschreven. Wie schreef, schreef Nederlands. En de uitspraak van andere dialectwoorden verschilde zelfs op deze kleine schaal naargelang de sprekers in Helvoirt, Oisterwijk, Tilburg of Loon op Zand hadden leren praten. Nu was de Kuil misschien toevallig een smeltkroes van culturen, maar ik vermoed dat het overal zo was.

Hoe kun je nu zo iets dicteren en spellen zonder tegelijk een eenheid van woordkeus en uitspraak te dicteren en hoe kun je zulke voorschriften uitvaardigen zonder van het dialect een kunsttaal te maken, zoals het afschuwelijke carnavaleske Bosch dat is? Mag ik voor de lol of in ernst 'den dorde' of 'den driede' schrijven als de meester 'de derde' dicteert en toch iets mannelijks bedoelt? En mag ik hem corrigeren als hij 'den opkamer' of 'enen mengelmoes' zegt? Ik kom er niet uit en doe dus niet mee, want zulke dingen maken mij dodelijk verlegen. En eigenlijk vind ik dat er heel nauwkeurig fonetisch moet worden vastgelegd, hoe de dialecten klonken en nog klinken, maar dat elke poging om er een schrijftaal van te maken tot mislukken gedoemd is en dat ook hoort te zijn. Dialect, zelfs het Tilburgs, is buitengewoon prettig om te horen, zolang het niet door Bosschenaren verbellmond wordt, maar ik vind het, eerlijk gezegd, vreselijk om te lezen.

Cornelis Verhoeven